

Vesting Willemstad 1
 Eerste omwalling: 1583
 Aangepast: 1598; c. 1700;
 Vorm: zevenhoek met 7 bastions
 Ontmanteld: 1926

Vesting Klundert 2
 Eerste omwalling: 1581
 Aangepast: 1586; c. 1600; 1632; c. 1700
 Vorm: onregelmatige zeshoek met bastions en 1 kroonwerk
 Ontmanteld: 1809

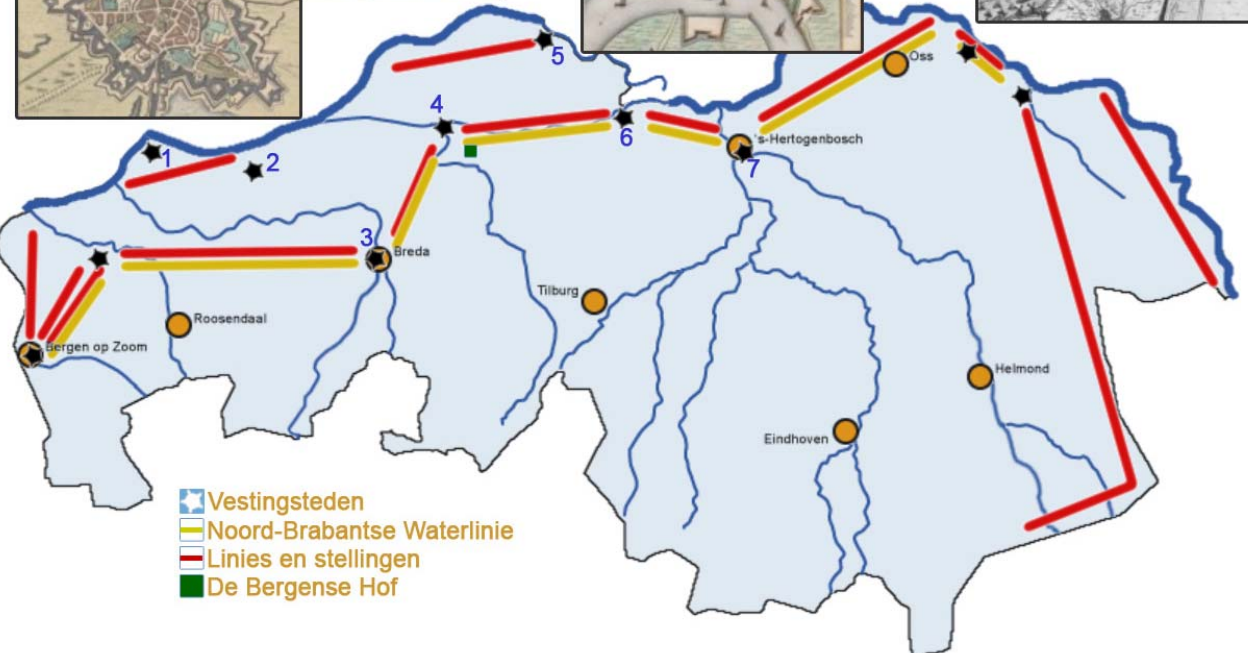
Vesting Breda 3
 Eerste omwalling: c. 1400
 Aangepast: 1531-1547; 1579-1581; 1622-1624; 1682; 1701; 1842
 Vorm: driehoek met 5 hoornwerken en 14 bastions
 Ontmanteld: 1869-1880

Vesting Geertruidenberg 4
 Eerste omwalling: 1319
 Aangepast: c. 1570; c. 1600; c. 1700
 Vorm: onregelmatige achthoek met 10 bastions
 Ontmanteld: c. 1860

Vesting Heusden 6
 Eerste omwalling: c. 1300
 Aangepast: na 1400; 1581; 1700-1730;
 Vorm: onregelmatige zeshoek met 9 bastions en 5 hoornwerken
 Ontmanteld: 1821

Vesting Woudrichem 5
 Eerste omwalling: 1386
 Aangepast: 1460; 1583; 1815; 1881
 Vorm: onregelmatige vierhoek met 4 bastions
 Ontmanteld: 1955

Vesting 's-Hertogenbosch 7
 Eerste omwalling: c. 1200
 Aangepast: c. 1300; c. 1540; 1609-1621; c. 1700
 Vorm: driehoek met 8 bastions en 1 hoornwerk
 Ontmanteld: 1874

Omgeving
 De Bergense Hof

Verdedigen met water

Waterlinies in Noord-Brabant

De waterlinie is een aaneenschakeling van vestingsteden, forten, schansen en inundatievlaktes. Ze loopt min of meer gelijk met het Brabantse gedeelte van het Zuiderfrontier: Bergen op Zoom, Willemstad, Breda, Geertruidenberg, Heusden, 's-Hertogenbosch, Megen en Grave. Met behulp van een ingenieus stelsel van dijken en sluizen werd het land tussen deze steden in tijden van oorlog onder water gezet. De wateren die langs deze grens lopen (Eendracht, Hollands Diep, Biesbosch en Maas) maakten dit mogelijk. Deze wateren dienden bovendien als bevoorrading en ondersteuning voor de vestingsteden.

De kracht van water

Al in de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog bleek een aantal keren achtereen de kracht van het water als verdedigingsmiddel: na de inname van Den Briel door de watergeuzen, in 1572, kon het stadje behouden blijven tegen oprukkende Spaanse troepen door het vernielen van een sluis waardoor de omringende landerijen onder water kwamen te staan. Ook in 1573 bij Alkmaar en in 1574 bij Leiden kwamen de belegerende Spaanse troepen in het nauw, doordat buiten de stad de dijken werden doorgestoken.

Het simpel doorsteken van dijken om land te inunderen was echter nogal een paardenmiddel en bovendien onbetrouwbaar. Als in het geval van Leiden de wind niet op tijd was gedraaid, dan zou het ontzet van de stad wel eens een stuk minder succesvol geweest kunnen zijn. Een echte waterlinie is dan ook een veel fijnzinniger wapen, met veel (water)technologie.

Waterlinie

Een waterlinie bestaat uit een snoer van vestingwerken met daartussen inundatiegebieden. Die vestingwerken liggen rond steden en op hoger gelegen delen, die niet onder water gezet kunnen worden (de zogenaamde accessen of toegangen). Alleen bij acute dreiging werden de gebieden geïnundeerd. Daarvoor waren aparte waterstaattechnische werken nodig, zoals kanaaltjes, stuwen en inundatiesluizen.

Om een waterlinie optimaal te laten functioneren, moet het water namelijk precies het goede peil hebben, tussen de 40 en 50 centimeter boven het maaiveld.

Dat is diep genoeg om het gebied voor infanterie onbegaanbaar te maken, en te ondiep om er doorheen te varen. Bij die waterhoogte is het voor een vijand moeilijk te zien waar hij loopt. Sloten, prikkeldraad en greppels zijn onzichtbaar onder water. En: dekking zoeken in het water was onmogelijk. Het inundatiegebied moet ook breed genoeg zijn om te voorkomen dat kanonnen simpelweg over het water heen kunnen schieten.

Zuiderfrontier

Na de oorlog met Frankrijk in 1672 werd vanaf 1698 aan de zuidgrens van de Republiek een militair frontier aangelegd, het Zuiderfrontier. Het was de langste aaneenschakeling van forten, vestingsteden en inundatiegebieden die Nederland ooit heeft gekend. Omdat de linie grotendeels was gebaseerd op inundatie heette de Zuiderfrontier ook wel de Zuider Waterlinie. Maar nadat in 1795 de Fransen de Republiek veroverd hadden, verviel de noodzaak van deze linie.

Noord-Brabantse Waterlinie

Dat veranderde tijdens de Belgische opstand van 1830. Het Brabantse gedeelte van de vroegere Zuiderfrontier werd als Noord-Brabantse Waterlinie in staat van verdediging gebracht. Deze linie functioneerde van 1830 tot na de Eerste Wereldoorlog.

De waterlinies blijken definitief achterhaald bij aanvang van de Tweede Wereldoorlog. Onder water gezette gebieden houden de vijand niet langer tegen maar vertragen hooguit de grondtroepen. De bommenwerpers vliegen er zo overheen.

Tegenwoordig zijn de oude Brabantse vestingwerken uit de verschillende oorlogen toeristische trekpleisters.

